

III. RECENZII EXPOZIȚII

MUZEE ALE COMUNISMULUI ȘI POVESTEA UNEI ȘTAMPILE. O RECENZIE A EXPOZIȚIILOR DEDICATE DIN BRAȘOV ȘI DIN BERLIN

Museums of Communism and the Story of a Stamp. A Review of the Dedicated Exhibitions in Brașov and Berlin

Adriana AVRAM

ABSTRACT

This review aims to bring together two private museums whose theme is largely similar: life in a communist country. The exhibition of the Museum of Memories from Communism in Brașov responded to the shortcomings in Romanian state-owned museums to cover a timeframe from recent history. To put the exhibition into perspective, after I present it and consider its museological features, I briefly bring into discussion the DDR Museum from Berlin. I focus not only on the visible part of the two – that is, the exhibition, but I also go backstage after connecting with those responsible for these two private museological endeavors, in order to discern the collecting undertakings and their role in the wider frame of museums landscape in a former communist country. Finally, after my visiting experience with both exhibitions and an unwilling / unfortunate entanglement with communist practices that are still up and running (the almost-failure of having a form stamped), I reflect on the role of a museum in providing deeper understanding of socio-cultural practices that affect our (not only institutional) lives up to our days.

Key-words: communism museums, contemporary collecting, private museums, social practices, recent history.

<https://doi.org/10.61789/rm.2023.12>

Introducere

Mi-am propus să aduc față în față două muzee private cu o tematică în mare parte similară - viața cotidiană în comunism. Dincolo de prezentarea expozițiilor (Muzeul Amintirilor din Comunism din Brașov, România și DDR Museum din Berlin, Germania), cu ceea ce am apreciat mai mult sau mai puțin la ele, extrag din experiența de vizitare o temă de reflecție nu doar pentru muzee similare: care este impactul muzeelor asupra nivelului de înțelegere de către public a unor timpuri care se îndepărtează (psihologic) accelerat, dar care continuă să influențeze prezentul, subtil dar direct, în viața de zi cu zi?

Ambele muzee supun unui test serios nostalgia pe care membrii unei societăți o pot nutri față de o epocă anterioară atunci când se confruntă cu dificultățile prezentului. Ca nivel de reflexivitate, am încercat să le văd ca simplu vizitator, ca părinte, dar și cu privirea critică a unui curator care (a învățat din propriile greșeli și reușite când) a realizat o expoziție temporară legată de o temă similară¹ și a luat contact cu eforturile izolate din muzeologia românească de a aborda tema comunismului. Ștampila, a cărei anecdotă urmează prezentărilor, simbolizează pentru mine un mod de „a nu se mai vedea pădurea din cauza copacilor”. Ironia anecdotei² este că, dacă o expoziție nu reușește să apropie personalul propriu, ca să nu mai vorbim de vizitatori, de a înțelege spiritul timpului evocat în expunere (și a efectelor pe care acesta le poate avea până în prezent), ea poate rămâne la stadiul de defilare de obiecte și texte, a căror înțelegere, deci relevanță, se diluează semnificativ.

Miza demersului de analiză comparativă este de a încuraja punerea în perspectivă mai largă a unor inițiative de colecționare locale (private) și de a contribui, astfel, la discuția din spațiul public pe tema misiunii de patrimonializare a trecutului recent. În prezentele recenzii nu aduc în discuție diferențele evidente de resurse dintre cele două inițiative private. Ambele expoziții demonstrează (desigur, la o scară diferită), posibilitatea apariției și dezvoltării unui muzeu ca răspuns la nevoia și oportunitatea de a acoperi o nișă neadresată de alte instituții. Mă refer aici mai ales la oportunitatea ratată de a constitui colecții relevante, valorificate corespunzător, la nivel central, în primii 30 de ani după căderea comunismului, în ciuda unor eforturi disperate absolut de apreciat³. Iar situația este similară în ambele țări. Ca

- 1 Expoziția temporară „Daruri din Epoca de Aur”. Muzeul de Etnografie Universală Franz Binder / Complexul Național Muzeal ASTRA, Sibiu. Piața Mică nr. 11, mai - octombrie 2018. Expoziția a prezentat colecția de daruri de protocol primite în cadrul vizitelor în (sau de la delegații din) afara Europei de către cuplul prezidențial Nicolae și Elena Ceaușescu. În paralel, pentru contextualizare, s-a desfășurat un demers curatorial de valorificare a experienței anului 1968 în România (un „semicentenar în anul centenarului”).
- 2 Scopul nu este de a critica personalul de întâmpinare a vizitatorilor sau de a generaliza, ci de a folosi oportunitatea de exemplificare a unei situații cu potențial relevant pentru prezenta reflecție.
- 3 Vezi, de exemplu, MOCR: <https://www.facebook.com/mocr.romania> sau <https://muzeulcomunismului.ro/initiative-conexe/> sau <https://muzeulcomunismului.ro/istoric/> (resurse incomplete, la nivelul anului 2019)

MAdC imagine din expoziție

traumă transgenerațională, consecințele comunismului sunt departe de a se fi estompat suficient, la doar o generație distanță⁴ de momentul căderii oficiale. Modul în care patrimoniul stă la baza înțelegerii unui stil de viață este ceea ce am urmărit comparativ, ca temă transversală, în cele două muzee.

Expoziția MAdC din Brașov – accent pe experiență

Deschis în aprilie 2022,⁴ muzeul din România – așa cum îl anunță și numele (Muzeul Amintirilor din Comunism - MAdC), se concentrează pe a ilustra aspecte ale vieții cotidiene. Obiectele și interacțiunea cu ele pe diferite niveluri senzoriale constituie doar puncte de plecare. De fapt, se urmărește construirea unei experiențe de învățare și înțelegere prin corelare cu poveștile ce însoțesc expunerea. Astfel, muzeul se dorește a fi un moderator care propune, nu impune interpretări. Este un muzeu privat, dar cu o misiune socială, diferită de cea muzeologică (deși se pot susține reciproc, așa cum rezultă din postările de tip blog de pe site)⁵. MAdC lasă vizitatorul să intre în atmosfera intimă a caselor românilor așa cum puteau fi ele decorate și dotate în epocă printr-o serie de obiecte a căror varietate și abundență m-a luat prin surprindere, fiind familiarizată cu dificultatea de a colecționa colectiv (*crowdsourcing*) astfel de obiecte în ultimii ani.

Pentru început, se impun unele precizări cu privire la modul de funcționare a Muzeului Amintirilor din Comunism ca inițiativă a întreprinderii sociale Cincinala SRL⁶. Atât legea românească cât și ICOM definesc muzeul ca o entitate non-profit. MAdC nu este un muzeu în sensul propriu sau legal al cuvântului, nefiind o organizație recunoscută de autoritatea centrală în domeniul culturii, și nefuncționând după aceleași principii (științifice,

4 Înțeleasă sociologic, de 30 de ani.

5 <https://madc.ro/b/cat/misiune-sociala-2>

6 Scopul unei întreprinderi sociale este de a folosi profitul în scopuri social-caritabile. În acest caz este vorba despre colaborarea cu ONG-uri dedicate persoanelor din comunități defavorizate.

MADc imagine din expoziție

procedurale etc.). Dincolo de colecția (ansamblul) bunurilor cu potențial de patrimonializare, „muzeul” este unul al amintirilor, ceea ce rezolvă o potențială tensiune între organizații pe tema legitimității demersului, dar are un potențial latent în a crea sau întreține confuzii în rândul publicului cu privire la ce este și cum funcționează un muzeu. Prezentarea interactivă nu este compatibilă cu conservarea preventivă a unei colecții pe termen lung. Prin urmare această expoziție, ca și cea a muzeului DDR, are mai degrabă în vedere publicul de azi, nostalgia recentă și nu se gândește foarte mult la publicul de mâine, în ciuda programului deschis de colecționare asumat de cele două organizații⁷.

Expoziția, care într-un an a înregistrat peste 14.000 de vizitatori⁸, aduce împreună peste 1000 de obiecte care reflectă, în proporție de peste 80%, trăsăturile comune (sic!) ale vieții private (o călătorie printr-un apartament comunist, iar experiența de vizitare însoțește publicul inclusiv la toaletele incluse în circuitul expozițional), trecând apoi firesc spre spațiul public și înapoi. Eu, având vârsta de zece ani în momentul evenimentelor din 1989, am putut să recunosc multe obiecte care se regăseau, identic sau cu mici variații, în casele tuturor.

Expoziția invită și lasă deschisă opțiunea de interacțiune cu obiectul fără a face din asta un USP⁹ la fel de mult cum o face Muzeul din Berlin ce are ca logo „hands on history”, dar care propune, păstrând scala, mult mai puține variante de interacțiune directă cu colecția (altfel decât virtual, prin tehnica încorporată în expoziție)¹⁰. MADc pleacă de la o serie de obiecte de

7 Rămâne o discuție separată ce s-ar întâmpla dacă o entitate privată ar dona o astfel de colecție unei instituții muzeale publice, demers ce ar antrena evaluarea bunurilor culturale ca susceptibile de a fi clasate, eliminând astfel posibilitatea de interacțiune cu ele sub forma actuală, de recuzită.

8 O retrospectivă utilă am găsit pe pagina de facebook a muzeului.

9 *Unique Selling Proposition* – noțiune de marketing care se referă la poziționarea unui produs / serviciu / experiențe ca propunând ceva distinctiv de celelalte din aceeași categorie.

10 Ceea ce aduce în prim plan și poate deschide o discuție legată și de preocuparea pentru conservare preventivă și o viziune pe termen lung asupra colecțiilor.

MAdC imagine din expoziție

uz general pentru a spune, prin vocile încorporate textual, audio și video, o poveste despre constrângerile de tot felul (de multe ori auto-impuse) ce urmăreau oamenii în casele lor. Muzeul reușește să interpreteze patrimoniul astfel încât să justifice ecouri care ajung în viața de zi cu zi, dar ale căror origini și explicații se pierd sau se diluează pentru publicul care nu a avut contact direct cu specificul acelor vremuri: obsesii, apucături, tendințe – ce caută o banană pe dulap? Vizitatorii români mai în vârstă recunosc obiecte, cei mai tineri le cunosc; acestea sunt relevante și ca suport sau recuzită pentru a face conexiuni cu atavisme ale zilelor noastre, cum ar fi tendințe înrădăcinate în lipsurile materiale (aș specula legat de obsesia de acumulare).

Din acest punct de vedere sunt foarte utile secțiunile privind Decretul privind politica reproductivă, viața religioasă, evenimentele din Brașov (1987) sau care au dus la schimbarea regimului în 1989. Teme neabordate sunt unele majore, traumatice și cu capacitate de declanșare a unor reacții emoționale negative, cele care necesită în spate un efort de accesibilizare a unei informații istorice, și o capacitate sporită de ilustrare cu obiecte relevante: colectivizarea, închisorile comuniste. Rămâne astfel deschisă întrebarea: unde începe și unde se termină viața privată în cotidianul comunist?

Ca structură a circuitului expozițional, vizitatorul are posibilitatea să parcurgă în ordine următoarele spații: sala mare cu povești despre propaganda comunistă, emigrare sau transport; sala media, unde un colaj video oferă o introducere vizuală în atmosferă; viața de zi cu zi, la îndemână la deschiderea oricărui sertar sau dulap, când treci pe lângă un perete sau te uiți în cuptor sau frigider; camera copiilor, ca spațiu unde se reunesc acele elemente ale universului infantil (în blocul comunist în care am crescut eu era un lux ca un copil să aibă cameră proprie în apartamentele cu 2 sau 3 camere ce găzduiau familii cu cel puțin 4 membri); sau peretele femeii, salutar în ecologia generală a expoziției ca ancoră pentru ideologia P.C.R.: „Femeile au o contribuție în producția materială și spirituală a societății noastre”, dar beneficii și obligații care explică inegalitățile de gen existente

MADc imagine din expoziție

chiar și în 2023. Circuitul este completat de două colțuri foto dedicate (deși tot circuitul este perfect instagramabil), și de un shop „unde se poate cumpăra și fără valută”.

Expoziția este anunțată, ca *teaser*, chiar de la intrare, de elementele aduse în holul cu acces gratuit (televizorul alb-negru cu peștele deasupra, iconic folosit ca logo pentru MADc), de muralul de pe casa scărilor (©HomeboyIdj), sau chiar din exteriorul clădirii (fostul hotel ARO Palace, al cărui spațiu de magazin, care mi-a amplificat senzația de RomArta, găzduiește azi muzeul). Imaginile folosite sunt însoțite de întrebări deschise – ce era cuplajul? ce este mai rece decât apa rece? – tocmai pentru ca răspunsurile să fie identificate prin vizitare.

Cum este și firesc, expoziția a urmat colecția (eforturile de realizare am înțeles că au început treptat acum mai bine de 4 ani) și constrângerile legate de spațiu sau de alte resurse. Prin apelul deschis la donații, expoziția rămâne o abordare de tip „work in progress”, cu posibilitate totuși limitată de extindere în spațiu. Prin circuitul propus și prin designul expozițional, realist sau metaforic (reproducerea tip catalog Ikea a unei camere de copil dintr-un bloc comunist sau „perdea” de bibelouri grăitoare pentru efectul cumulativ din sufrageriile românilor), expoziția arată cum spațiul public se prelungea în casele românilor, și cum inițiative private puteau influența, la rândul lor, într-un cerc vicios, decizii la nivel politic cu impact social. De exemplu, este inclus chiar și un vehicul / capsulă plutitoare fabricată cu scopul de a traversa Dunărea și a fugi din țară.

Specificul muzeului brașovean este echilibrul dat de poveștile care abundă și care nu doar completează etalarea de obiecte, ci uneori constituie *obiectul* care este completat de dispunerea pieselor de recuzită. Extrase preponderent din cartea editată de Ioana Pârvulescu¹¹, poveștile existente sunt mereu completate de cele noi, care se colecționează la pachet cu obiectele pe care publicul ar dori să le doneze sau să le împrumute. Poveștile ajută și la păstrarea caracterului dialogic al expoziției și de emfază a realității trăite, a *istoriilor* ca

11 Pârvulescu, Ioana (ed.) 2016. Și eu am trăit în comunism! București, Humanitas

parte a *Istoriei*, acoperind, în texte scurte, cu caracter anecdotic pe alocuri, spectrul larg dintre perspective inocente și ororile sistemului.

Pentru vizitatorii neavizați, unele informații de context mai larg ar fi fost utile, lăsând la latitudinea vizitatorului dacă să acceseze sau nu niveluri suplimentare de informații cum ar fi cele privitoare la blocul comunist și trăsături comune împărtășite de statele pactului de la Varșovia. Această observație poate fi considerată o critică, dar vine doar pe fondul lipsei din peisajul muzeal românesc a unor inițiative muzeologice care să acopere, la nivel educațional, acest nivel. Măsurând cu același standard o astfel de inițiativă, ale cărei eforturi se îndreaptă în mod firesc către asigurarea fondurilor de funcționare, mentenanță, dezvoltare (în ordinea priorităților), de fapt statul român, retras din propria misiune, lasă pe umerii privați o parte importantă din misiunea sa proprie.

La nivel de marketing și comunicare, website-ul muzeului nu oferă suficient, după părerea mea, acele elemente de *teasing*, care să atragă vizitatorii potențiali și să îi convingă că vizitarea este o experiență de neratat. O galerie foto selectivă sau un tur virtual minimal, de sporire a interesului, ar completa în mod fericit strategia de comunicare și promovare. În schimb, la fața locului, cantina, magazinul de suveniruri și chiar și toaleta completează în mod exemplar experiența de vizitare. Din experiența proprie, pot aprecia că inițierea de colaborări cu instituții cu rol de arhivare / cercetare poate genera materiale suplimentare care să completeze experiența de vizitare pentru cei cu disponibilitate spre a aprofunda anumite teme, iar noile tehnologii fac posibilă stocarea, gestionarea și accesibilizarea unor astfel de conținuturi la costuri relativ reduse. Cu toate acestea, prezența în social media este una constantă și relevantă, cu accent pe evenimentele (numeroase, pentru un prim an de funcționare) și modurile de angajare a comunității în activități conexe cu ecouri din comunism, într-o atmosferă recreată cu succes, cum ar fi seara de jocuri de societate în cafeneaua unde se servește nechezol.

Nu în ultimul rând, o mare parte din discurs este construită în jurul întrebării „ce nu ți-au spus părinții despre comunism?” – ceea ce anunță atât publicul vizat, din ce în ce mai numeros, cât și ideea de colecționare și valorificare a *amintirilor*, cele care, împreună sau separat de obiecte, se dau mai departe și constituie *moștenirea*.

Muzeul DDR din Berlin

Muzeul DDR din Berlin este tot unul privat, deschis publicului în 2006 și înregistrând aproximativ 550.000 vizitatori pe an. Gazdele mele din Berlin (o perspectivă locală) mi-au descris muzeul ca fiind unul comercial, turistic și atractiv pentru copii. Este de înțeles că nivelul de generalitate necesar pentru prezentarea unei probleme complexe într-un spațiu limitat, cu un grad de accesibilitate necesar unui public din ce în ce mai depărtat de acele realități, poate fi frustrant pentru cei ce au experimentat direct ororile acelor vremuri, azi subiect de expunere muzeală. Cu toate acestea, coada de la intrarea în DDR Museum a fost comparabilă cu cea de la celelalte instituții cu istorie din Insula Muzeelor din Berlin.

DDR Museum imagine din expoziție

Scopul asumat și de muzeul DDR este de a ocupa o nișă și de a prelua din misiunea unei societăți de a-și educa publicul larg cu privire la trecutul recent, pe fondul unei lipse de implicare a instituțiilor publice în aceste sens. Deși o face tot parțial și secvențial, și criticabil, ca orice alt demers auctorial, este un punct de plecare, un precedent, iar modul de răspuns al publicului, măsurabil prin interesul reflectat de cifre / vânzări, este un indicator de performanță asupra nevoii societății de edutainment¹² pe această nișă. Elementele adiacente expoziției (programe publice, magazin) vin doar să completeze experiența de vizitare și, desigur, să genereze venituri.

Spre deosebire de Brașov, expoziția permanentă valorifică masiv capitalul simbolic al Berlinului, unic prin trauma sa – tentativa de normalizare a vieții într-un oraș scindat prin agresivitate fizică și simbolică de neimaginat azi în inima Europei. Expoziția, intens tehnologizată, este structurată pe trei secțiuni: stat și ideologie, viața publică, viața într-un bloc turn. Accentul este pus pe prezentarea acelor aspecte ale vieții publice care să explice specificitățile vieții private, mai ales în măsura în care nu poate scăpa comparației cu Vestul. Zidul Berlinului este reprodus într-o dioramă și explicat tuturor celor care au nevoie să înțeleagă că acesta nu era un zid / gard, ci o zonă. Acest lucru este cu atât mai important cu cât muzeul își propune să explice impactul pe care acesta l-a avut asupra vieții private, mai ales deoarece Muzeul DDR este des asociat cu o abordare echilibrată a termenului *Ostalgie*. Constând într-o combinație între cuvintele *Ost* (est) și *Nostalgie*, ce încapsulează regretul idilic pentru aspecte ale vieții cotidiene din Germania de Est, care au dispărut după unificare, termenul

¹² Edutainment, pe scurt, reprezintă un program, un eveniment, un conținut media ce combină divertismentul (ca scop primar) cu educația, învățarea (mai degrabă ca efect secundar al procesului). Pentru detalii vezi și: Rader, Karen A., and Victoria E. M. Cain, 'From Diversity to Standardization: Edutainment and Engagement in Museums at the End of the Century, 1976–2005', *Life on Display: Revolutionizing U.S. Museums of Science and Natural History in the Twentieth Century* (Chicago, IL, 2014; online edn, Chicago Scholarship Online, 21 May 2015), <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226079837.003.0007>, accesat la 12 Sept. 2023.

DDR Museum imagine din expoziție

acoperă de la brandurile est germane din magazine, la *Ampelmännchen* (simbol al omulețului verde / roșu de la semafoarele din DDR) și până la regretul pentru o viață perceput mai bună într-un sistem social anterior. Surprinsă cu ironie în sintagma românească „Mergem înainte, căci înainte era mai bine!”, integrarea nostalgiei este azi văzută mai mult ca proces decât ca un sentiment de sine stătător, iar muzeele ce abordează istoria recentă devin moderatori ai negocierii sensurilor acestuia la nivel socio-cultural.

Astfel, expoziția recrează și spații care nu făceau parte din cotidian (deși, din păcate, distanța până acolo era scurtată dramatic pentru disidenți) - un spațiu de interogatorii, o celulă de închisoare – iar prezența acestora în mijlocul obiectelor cotidiene are același rol cu peretele brașovean de amintire a evenimentelor din 1987: acela de a stimula vizitatorul să conștientizeze că, dincolo de experiența amuzantă de a veni în contact cu obiecte în uz acum 50 de ani, un loc de joacă pentru cei mici și cei mari, deopotrivă (*Bine ați venit la unul dintre cele mai interactive muzee din lume!*¹³), realitatea vieții în comunism era echivalentă cu banalitatea răului și putea lua foarte brusc o întorsătură sumbră pentru orice familie.

Dincolo de partea vizibilă a demersului muzeologic, nu este surprinzător faptul că ambele muzee continuă să colecționeze. Spre deosebire de DDR Museum¹⁴, cu o vechime de activitate (și, implicit, de colecționare) mult mai mare, care îi permite să ajungă la un grad de selectivitate crescut pentru completarea colecțiilor, MAdC colecționează în continuare o gamă foarte largă de obiecte printr-un apel deschis, vizibil pe website și *on site*. Așa cum mi-a răspuns via email Gordon Freiherr von Godin, directorul DDR Museum, „punctul meu de vedere: ar trebui prin definiție să fie sarcina guvernului

13 *Welcome to one of the most interactive museums in the world!* Website-ul DDR Museum <https://www.ddd-museum.de/en>

14 A cărui plasare în capitală oferă din start numeroase avantaje în ceea ce privește capacitatea de a comunica astfel ne demersuri comunității locale. <https://www.ddd-museum.de/en/collection>

de a aminti și informa asupra dominației comuniste. Și, da, colectarea este o cursă contra cronometru, cea mai bună perioadă a fost în anii '90. Dar niciodată nu e prea târziu să începi un memorial cu sau fără sprijinul statului.”¹⁵.

Spre deosebire de MAdC, DDR Museum continuă interpretarea patrimoniului în online, prin prezentări filmate susținute de directorul academic al instituției, Dr. Wolle¹⁶, ce prezintă elemente de context și explicare a epocii. Și mai important este demersul editorial, catalogul ce însoțește expoziția, editat în 4 limbi de circulație internațională.

Ca o concluzie generală, MAdC pune accent pe viața privată, cu inserții ale unor referințe din spațiul public, în timp ce DDR Museum pleacă de la contextul general pentru a insera aspecte ale vieții de zi cu zi din spațiul privat. Astfel, cel din Berlin este un produs muzeologic complet a căru complexitate poate fi ușor explicată prin investiția considerabilă implicată.

DDR Museum - camera de interogatoriu

Reflecții asupra unei experiențe muzeale

În urma vizitării muzeului din Berlin, experiența mea cotidiană s-a ciocnit cu una vestică, oferindu-mi o ocazie nouă (deși frustrantă) de a reflecta la rolul muzeelor în general, cu precădere la modul în care sporesc capacitatea beneficiarilor lor direcți și indirecti (inclusiv personalul muzeal) de a naviga realitățile și provocările de zi cu zi prin înțelegerea unor aspecte ale vieții (culturii) trăite de alții, din alte zone sau din trecut – căci „the past is a different country”.

Oricine din România a făcut o călătorie în interes de serviciu s-a lovit de birocrăția colectării dovezilor care să supra-ateste realitatea deplasării. Normalizarea unor astfel de practici își are rădăcinile, bănuiesc, tot în perioada comunistă, caracterizată de suspiciune prin excelență, mai ales în cazul deplasărilor internaționale. Ca orice practică socială nechestionată, luată de-a gata și aplicată ca atare în virtutea inerției,

15 În original: *my standpoint: it should be absolutely a government task to remind and to inform about communist domination. And yes the time is running against a collection, the best times were in the 90-ies. But it is never to late to develop a memorial with or without the support by state.*

16 <https://www.ddr-museum.de/de/frag-dr-wolle/das-westpaket>

nu ne punem mereu problema enormității demersului de a cere unei instituții publice respectabile din afara țării să aplice o ștampilă pe un formular într-o limbă străină (română). Ironia situației a fost cu atât mai mare cu cât, după vizitarea altor muzee din Berlin unde am fost privită cu neîncredere și cererea (de aplicare a unei ștampile pe ordinul de deplasare) a fost respinsă mai mult sau mai puțin politicos, am făcut o ultimă tentativă (insistentă) la Muzeul DDR. Aici m-am văzut nevoită să explic din nou personalului de la intrare (din ce în ce mai contrariat), de ce am o astfel de nevoie și de ce nu este suficient să prezint la decont biletul de intrare, bonul fiscal sau o uriașă amprență digitală în social media. Oferind explicații, mi-am răspuns singură la întrebare: pentru că am fost un stat comunist, ca și voi, și urmele încă se văd, *dacă avem capacitatea să le distingem*. Traumele sociale persistă la niveluri din cele mai diverse, doar că le-am asimilat și normalizat într-un grad atât de mare încât nici nu le mai conștientizăm.

Legătura cu muzee ale comunismului? Tocmai capacitatea acestora de a declanșa și dezvolta noi niveluri de înțelegere a prezentului prin prisma trecutului nu foarte îndepărtat. Desigur, asta se regăsește în misiunea oricărui muzeu, la nivel declarativ. Dar astfel de muzee, (ideal girate/asumate de către stat măcar la nivel de resurse), produc o înțelegere a felului în care s-au produs deformări ale substratului social sau a modului în care deturnarea, interpretarea și manipularea ideologiilor de orice fel poate deraia și naște monștri, fără a se blama sau glorifica o direcție sau alta. Într-o societate care pare că încă nu are curajul să denunțe o situație abuzivă, de teamă că aceasta poate încă nu s-a încheiat, muzeele sunt acele organe ale societății civilizate care pot aduce spre partea vizibilă a iceberg-ului potențialul latent din orice cultură: interpretări, atitudini, tipare mentale.

Prin analiza mea propun o serie de concluzii profesioniștilor din muzee; acestea urmăresc nu să dea verdicte ci să faciliteze creșterea unei disponibilității de auto-reflecție. Chiar dacă o entitate privată își asumă numele de muzeu, rezervat operațional celor ce se pliază perfect pe definiția legală / ICOM, misiunea de a se auto-educa este a societății. Când aceasta este deficitară în asumarea acestei misiuni prin instrumentele special create în acest scop (muzeele publice), demersurile private trebuie să fie laudabile și încurajate, dincolo de forma de organizare.

În ceea ce privește interpretarea patrimoniului, într-o economie a experienței, scopul este acela de a crea cadrul de înțelegere a fenomenelor caracteristice perioadei, nu de a preda la tablă o lecție de istorie cu enumerări de date și locații. Dintr-o astfel de expoziție vizitatorul trebuie să plece nu cu certitudini, ci cu îndoieli / întrebări. Să perceapă că, dincolo de modul de organizare de azi a societății a existat un altul, în care oamenii se acopereau *a priori* de dovezi că nu mint cu privire la o deplasare în străinătate și că multe anomalii se perpetuează până azi, „normalizate” prin generalizare.

Bibliografie și surse online

Adelmann și Godin, (eds). 2022 (2017). DDR Guide – A companion to the permanent exhibition. Second edition. Berlin, DDR Museum Verlag.

Rader, Karen A., și Victoria E. M. Cain, 'From Diversity to Standardization: Edutainment and Engagement in Museums at the End of the Century, 1976–2005', *Life on Display: Revolutionizing U.S. Museums of Science and Natural History in the Twentieth Century* (Chicago, IL, 2014; online edn, Chicago Scholarship Online, 21 May 2015), <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226079837.003.0007>, accesat la 12 Sept. 2023.

Pârvolescu, Ioana (ed.) 2016. *Și eu am trăit în communism!* București, Humanitas.

Muzeul Amintirilor din Comunism (site): www.madc.ro

Muzeul Amintirilor din Comunism (pagină Facebook): facebook.com/MuzeulAmintirilorDinComunism

Muzeul Comunismului: <https://muzeulcomunismului.ro/initiative-conexe/> (la nivelul anului 2019)

DDR Museum: <https://www.ddd-museum.de/en>

Adriana AVRAM

Muzeograf 1A,

Complexul Național Muzeal Astra Sibiu

adriana.avram@muzeulastra.com